

Situace na Těšínsku jest doložena tím, že vláda odňala exekvatur polskému konsulu A. Klotzovi, který hrubě zasahoval do vnitřních poměrů našeho státu. Na to odpovědělo Polsko tím, že prezident polské republiky odňal exekvatur československým konsulům Meixnerovi v Krakově a Doležalovi v Poznani, ač žádný z nich nikdy nedal podnět k nějakým stížnostem z polské strany. — Projevem a dokladem protičeské nenávisti, živěné z Polska, jsou různé atentáty na Těšínsku; agitace se přenesla i na Hlučínsko.

Krásným nabídnutím ruky jest projev československých vysokých škol, které zaslaly všem polským vysokým školám list, kterým zvou k nám poselstvo, které na místě a z listinného materiálu mohlo by se přesvědčiti o skutečném stavu věcí.

Není sporu o tom, že jednání o změny ve vládě, jak je vyvolaly návrhy republikánské strany, zdržely projednávání jednotlivých otázek koaličního programu. Řada věcí je již připravena. Jde tu na př. o širší zimní pomoc, která — vedle jiných akcí — chce nákladem přes 60 mil. dáti v zimě 600.000 lidem základní potraviny. — Také návrh rozpočtu jest již hotov a byl již schválen ministerskou radou. Při jeho sestavování nebylo přistoupeno na rady těch, kteří připouštěli možnost nevyrovnaného rozpočtu. Projednání rozpočtu v poslanecké sněmovně i v senátu má býti urychleno tak, aby nebylo nutno sahati k rozpočtovému provisoriu, podle něhož by se hospodařilo v prvních měsících příštího roku.

Jest potěšitelnou skutečností, že nový ministerský předseda položil důraz na potřebnost reformy politické práce vládní, aby — rozdělením práce mezi parlament a vládu, spoluprací s odbornými úředníky, organizací styku předsedy vlády s politickými stranami a j. — tempo politických a hospodářských prací bylo zrychleno. Milan Hodža jest silnou individualitou. Podaří-li se mu vtisknouti silný rys akce i vládě, které stojí v čele, přijmou jeho iniciativu povděčně i ti, kteří s některými jeho názory nesouhlasili. Jednání Národního shromáždění v posledních dnech mělo krásný rys vážné pospolitosti a jednotnosti. Jde o to, od této pospolitosti a jednotnosti dostati se k rychlým, uvážným, pospolitým činům.

V. Gutwirth.

B. ZAHRANIČNÍ.

Válka v Habeši a sankce Společnosti národů. — Zahraniční exposé ministra Beneše. — Zhoršení poměru čsl.-polského. — Volby v Anglii.

Armádním rozkazem generála de Bono byla v noci ze dne 2. na 3. října zahájena válka italsko-habešská. — Již o pět dní později byl usnesením Rady S. N. stanoven útočník, což ovšem bylo značně usnadněno jednak celou povahou tohoto konfliktu, jednak tím, že Itálie nevyčkala stanovené tříměsíční lhůty k projednání případu Společností národů. To znamenalo, že Itálie vědomě vzdoruje mezinárodnímu právnímu řádu a závazkům dobrovolně vůči němu přijatým a že je odhodlána čelit také všem stanoveným důsledkům. Itálie hájila původně své stanovisko tím, že Habeš neměla vůbec býti přijímána do Společnosti národů, že stal se tu omyl a že pravidla Covenantu nemohou se vztahovati na stát tak zaostalý a poměry exotické. Jde tu prý pouze o běžnou záležitost koloniální, která nikoho jiného nemůže zajímati. — Ve skutečnosti zajímala však právě tato „koloniální záležitost“ největší světovou mocnost, Anglii, a Společnost národů nemůže rozeznávat členy prvního a druhého řádu, nebo členy, kteří jsou tu správně

a jiné, kteří jsou tu omylem. Tak se stalo, že Itálie byla postižena automaticky sankcemi podle článku 16., když porušila článek 12. a nedočkala výsledků podle článku 15.

Článek 16. stanoví, že stát, který se ocitl v nezákonné válce s kterýmkoli z členů Společnosti národů, stává se automaticky nepřítelem všech ostatních. Z této základní věty a termínu *eo ipso* konstruovali právníci Společnosti národů určitý postup, který stává se *prejudiciálním* pro další případy. Až dosud ještě nikdy nebyla účinnost článku 16. vyzkoušena, jednání s prohřešivší se Itálií je tedy jakousi *generální zkouškou* exekutivy Společnosti národů. Až dosud se soudilo, že těžiště celého postupu bude spočívat stále v Radě S. N., která se musí usnášeti o každém kroku jednomyslně. Z toho byla nebezpečí mnohých průtahů a překážek. Praxe vyvinula se však jinak. Rada učinila *jednomyslné usnesení pouze o porušení Paktu Itálií*, načež byla veškerá iniciativa v postupu proti útočnickovi přenechána každému státu *individuálně*. To znamená, že od té chvíle, kdy útočník byl řádně označen, nabývají všechny státy, ať jednotlivě nebo ve skupinách, práva chopiti se proti rušiteli míru jakýchkoli opatření, aniž samy mohou býti považovány za rušitele. Je pouze v zájmu věci, aby postup jednotlivých států byl *koordinován* a aby tudíž státy, k němu ochotné, sešly se ve zvláštní konferenci, aby se o něm uradily. To má dalekosáhlý význam pro budoucnost, ježto smlouvy o *vzájemné pomoci*, jako je na příklad Malá dohoda nebo smlouva francouzsko-ruská a československo-ruská mohou takto fungovati bez překážky a nemohou býti sabotovány případnými námitkami jiných členů Rady.

V případě italském vystupovala od počátku *Anglie* jako mocnost nejvíce zainteresovaná, která tudíž přinášela podněty a vyžadovala souhlasu a přispění druhých států. Takového *vedení* bude ovšem vždy zapotřebí, poněvadž nutno počítati s tím, že všichni členové nebudou nikdy stejně dotčeni, všichni také nebudou míti stejné snahy nebo obtíže, jejich výkon bude tedy různě odstupňován. Společnost národů zaručí *udání směru označením viníka* a zabrání tak tříštění sil a tvoření různých táborů. Nikomu nemůže být ovšem předepsána přesná míra jeho výkonu, Rada S. N. má právo pouze doporučovat, zejména pokud jde o věci vojenské, ale je rozhodně *vyloučeno*, aby kdokoli se stavěl proti jejímu řádně deklarovanému mínění o vině na válce a pomáhal útočnickovi. Prakticky tedy vyvine se situace vždycky tak, jako vidíme nyní: jeden stát nebo skupina států ujme se vedení a ostatním zůstane na vůli, zda a do jaké míry chtějí je podporovati, *nikoli však chtějí-li se přidati k té či oné straně*.

Anglie neměla při vypuknutí italsko-habešského nepřátelství žádné zvláštní provádky úmluvy o společném vystoupení, což odpovídá její nechuti vázat se pevně s jinými státy a zvláště ne pro určité hypotetické případy. Mohla se opírat právě jen o ustanovení čl. 16. zejména jejího 3. odstavce, v němž se praví, že členové Společnosti jsou povinni si pomáhat při zakročení proti útočnickovi a při event. obraně proti jeho opatřením. Anglie nabývala tedy výrokem Společnosti národů o rušiteli míru jednak práva zakročiti proti němu, po případě ihned všemi svými prostředky, a jednak nároku na podporu ostatních států při tomto postupu, nemohla si však býti jista, do jaké míry tato podpora bude jí poskytnuta, ani zda bude náležitě fungovat v každém konkrétním případě. Proto byla nucena přizpůsobit tempo a povahu svého vystoupení proti Itálii tomu, k čemu budou ochotny státy ostatní, zejména ten nejsilnější mezi nimi, který spolurozhoduje o situaci ve Středomoří: *Francie*. Francie neměla však stejný zájem

pro Habeš a proti Itálii jako Anglie. Jednak není tu zřejmě tak dotčena, jednak sjednala předtím určité dohody o Africe i Evropě s Itálií. Tak se stalo, že zatím co mluvčí Anglie ministr Eden vystupoval jako ženoucí síla Společnosti národů, ministerský předseda francouzský Laval převzal úlohu brzdy. Toto rozdělení úloh neobešlo se bez jistého rozladění, nakonec uznala však i vláda anglická rozumnost mírnějších metod. V oficiálním výkladu zahraniční situace prohlásil sir Samuel Hoare v dolní sněmovně, že Anglie úplně souhlasí s francouzským výkladem článku 16. a jeho třetího odstavce o postupu proti útočníkovi a vzájemné pomoci při tom. Anglie nepomýšlí na zahájení individuálních sankcí proti Itálii a zejména ne na sankce vojenské. Naproti tomu Francie nemíní přihlížet lhostejně k porušení Paktu Společnosti národů a je ochotna chopiti se všech hospodářských sankcí proti útočníkovi, tedy i navrhovaného úplného zákazu dovozu z Itálie. V koordinačním výboru států, sankcí se účastnících, bylo pak jednomyslně usneseno zahájit bojkot Itálie dnem 18. listopadu.

Již předtím hned po označení útočníka bylo uvaleno embargo na vývoz zbraní do Itálie, zatím co zásobování Habeše válečným materiálem bylo povoleno. V zápětí došlo pak k zákazu jakéhokoliv úvěru pro Itálii. Jediné Rakousko a Maďarsko s později připojivší se Albánií odmítly účast i na těchto základních sankcích, což při jejich poměru k Římu arci nepřekvapilo. Rozhodujícím opatřením je však uzáveřa všech základních surovin a vyloučení všeho italského zboží s trhu, stanovené až na polovici listopadu. Odklad tohoto plného uplatnění tíže sankcí přijat byl proto, aby se jednak poskytlo místa pokusům o zkoncování konfliktu, v nichž vytrvale pokračoval Laval, jednak dosáhlo dorozumění s velkými státy stojícími mimo Společnost národů zejména s Amerikou a Německem. Na zkoncování konfliktu před zahájením sankcí nebylo vyhlídky, ježto Itálie dovedla zatím vojensky svou akci v Habeši velmi daleko, takže nemohlo býti řeči o obnově právního stavu a Společnost národů je vázána svým článkem 10. k hájení integrity svých členů. Proti Itálii nemůže býti náležité protiváhy, než právě v kolektivních sankcích Společnosti národů, ježto armáda habešská, pokud vůbec zasluhuje toho jména, není s to uhájiti široká území okrajínová, tím méně dobýti jich zpět. Účinnost sankcí závisí však právě na chování obou velkých nečlenských států. V tomto směru Amerika vystoupila již před Ženevou se zákazem vývozu válečného materiálu do obou válčících států a Německo přizpůsobilo se tomuto americkému vystoupení, jímž je prakticky postihována arci jen Itálie. Pokud jde o ostatní dovoz, musí tyto země přidržovat se neutrality. Činí se však pokusy v tom směru, aby neničily účinky bojkotu tím, že by převzaly všechny dodávky. Podle prohlášení německého postará se vláda berlínská, aby volumen jejího obchodu s Itálií nepoměrně nevzrostl, tedy sankce nebyly obcházeny. V Americe se však o analogické opatření teprve bojuje.

Ministr Beneš pronesl před oběma komorami československého Národního shromáždění dne 5. listopadu obšírný výklad o zahraniční situaci, v němž vyslovil nejprve politování nad tím, že pro náhle vypuknuvší mezinárodní krizi nebylo možno dokončiti jednání o bezpečnostních paktech na východě a ve střední Evropě. Československo účastnilo se ochotně těchto prací a je také rozhodnuto vrátit se k nim, jakmile se znovu naskytne příležitost. Zejména na dunajském paktu pracovalo se s Itálií za okolností velmi slibných, když tu zahájením kampaně habešské došlo k neočekávaným komplikacím. Československo jako takové nemá ovšem žádného zájmu na otázce

habešské a nemá také nejmenšího důvodu stavěti se proti expansi Italie v oblasti koloniální. Musí však postavit se s veškerou rozhodností za Společnost národů a její Pakt, jakmile jsou dotčeny určité články ženevského institutu. Československo a Malá dohoda sledovaly vždy takovou politiku, že nemohou vzniknout nejmenší pochybnosti stran jejich věrnosti převzatým závazkům. Po té stránce není tedy také možno postupu Malé dohody činiti nejmenší výtky s žádné strany. Československo a jeho přátelé stavějí se rozhodně za politiku Společnosti národů, a také ve své spolupráci s Itálií ve střední Evropě měli na mysli právě uplatnění zásad ženevských: konsolidaci míru a dobré sousedské poměry mezi národy. Dunajský pakt směřoval k tomu, aby tyto zásady a tendence byly uplatněny v naší oblasti a to konečně způsobem naprosto definitivním. Malá dohoda nemůže dnes zaujmouti stanovisko proti těmto zásadám, což však nijak ji nezavazuje, aby zaujímala některou stranu v konfliktu nebo se zde angažovala v první řadě a iniciativně. Československo není ani pro Itálii, ani pro Anglii, nýbrž právě pro Společnost národů a její pakt.

V této souvislosti musí uvítat vývoj anglické politiky, jak se rýsuje v posledních oficiálních projevech, které neznamenají nic jiného, nežli otevřené přihlášení se k zásadě kolektivní bezpečnosti tak, jak to Anglie dosud nikdy neučinila. Naše politika usilovala v těsné součinnosti s politikou francouzskou od počátku dosáhnouti určitého zájmu Anglie na poměrech kontinentálních a příslušných záruk za dodržení míru a odrazení útočníka. Nyní konečně Anglie, poučena o tom, že sama také má eminentní zájem na udržení statu quo v různých oblastech, je ochotna spolupracovati s ostatními státy v těchto intencích všude a kdykoli by se vyskytlo nebezpečí násilí a útoku. My, kteří nemáme žádných útočných úmyslů, ale kteří naopak máme nadbytek důvodů očekávat útoky z různých stran, musíme vítat tyto nové možnosti spolupráce franko-britské, které nám poskytují nejlepší záruku bezpečnosti.

O našem poměru k jednotlivým státům prohlásil ministr Beneš, že naší snahou jest zachovávat vůči každému sousedu poměr ryze věcný a korektní se snahou utvářiti jej postupem doby co nejpříznivěji. V poslední době dospěli jsme k smluvnímu stanovení svého poměru k Sovětskému svazu, což vyvolalo však různá nedorozumění na jiných stranách. Ministr dr. Beneš formuluje náš poměr k sovětům v souvislosti s celou koncepcí východního paktu, jež zahrnuje, jak známo, sovětské Rusko i Německo hákového kříže. Není naší vinou, jestli se nepodařilo uskutečniti plán v celém rozsahu. Byli bychom přistoupili i na základnu, kterou podle odpovědi Neurathovy na dotaz Simonův přijímala konference ve Strese. Nemáme žádného důvodu k nepřátelskému postoji vůči Německu, s nímž jsme se dosud nikdy neseťkali v nějakém ostrém nebo vážném rozporu, a můžeme se kdykoli zúčastnit společné dohody, k níž by s německou vládou dospěla ostatní Evropa. Naše smlouva se sověty je úplně veřejná a zřejmě obranná, vázaná přesně rámcem Úmluvy Společnosti národů a funkcí smlouvy o vzájemné pomoci sovětů s Francií.

Významné bylo, jak se ministr Beneš zabýval poměrem k Polsku. Musil konstatovat, že poměr se nezlepšil, poněvadž chování polské vlády vůči nám se nezměnilo. Ministr Beneš nabízel již několikrát různé metody vyjasnění mezi námi a Polskem, jeho nabídky nebyly však nikdy přijaty. Nyní československý ministr opakoval znovu, aby bylo užito smírčí a arbitrážní smlouvy ze dne 23. dubna 1925.

Bohužel ani na tuto poslední nabídku nedošla příznivá odezva z Varšavy. Úřední tisková kancelář polská dodala naopak k projevu Benešovu velmi nevlídný ko-

mentář, podle něhož jsou československé nabídky pouhou taktikou, která má klamat polskou a neutrální veřejnost, zatím co útlak polské menšiny trvá. Arbitrážní smlouvy prý nelze použít, poněvadž Československo neplní své závazky. — Tato odezva potvrzuje jen starý dojem, že polská vláda prostě nechce, aby se nedorozumění vysvětlilo, nýbrž udržuje a podporuje úmyslně neklid v pohraničí a nelad mezi oběma národy, určenými naopak pro nejsrdečnější přátelství. Je známo, že polská opozice nesouhlasí s touto vládní politikou, za níž jsou odpovědny jen úzké kruhy tak zv. plukovníckého režimu a naše posuzování těchto truchlivých věcí může proto býti klidné. Nejlépe vyjádřil to v zahraniční debatě poslanec Hampel jako mluvčí celé koalice, když pravil, že můžeme čekat, až Polsko nahlédne, jak si touto politikou samo škodí. Polské odmítnutí použití řádně podepsané smlouvy smíří a arbitrážní na případ, pro nějž právě tato smlouva byla uzavřena, je ovšem neudržitelné a bude patrně předloženo, setrvá-li na něm vláda varšavská, příslušným orgánům Společnosti národů.

Letošní listopadové volby v Anglii konaly se opět jako ony před čtyřmi lety za okolností naprosto mimořádných. Koaliční vláda národní předstupovala před voliče znovu s požadavkem zvláštních mandátů pro potírání krise, jenže tentokráte nešlo o krizi hospodářskou, nýbrž krizi politickou. Mohla se odvolávat na to, že svůj přešlý úkol vyřídila při nejmenším dobře, a že i v druhém úkolu až dosud konala s jistým úspěchem a nesporným souhlasem veřejnosti svou povinnost. Volební výsledky nelze tedy ani tentokráte považovati za typické pro rozvrstvení politických názorů a zájmů v Anglii, jde tu opět jen o projev jedinečného smyslu anglického člověka pro potřebu státu a potřebu historického okamžiku. Kdyby se byly volby konaly ještě o půl roku dříve, kdy situace byla normální, dalo se očekávat, že dojde k obvyklému výkyvu ve prospěch labouristické opozice. Nyní došlo jen k potvrzení důvěry voličstva v Baldwina a jeho kombinaci. Zhruba oznámená čísla vykázála 420 mandátů pro strany vládní, 177 pro strany opoziční. Z toho připadá na konservativce 379, národní liberály (Simon) 30, národní dělníky (MacDonald) 8 a na nezávislé stoupence vlády 3. V opozici má dělnická strana 153 mandáty, nezávislá dělnická strana 4, liberálové (Herbert Samuel) 15, Lloyd George 4 a komunisté jeden mandát. Vládní většina činí téměř 250 mandátů. To je daleko více, nežli očekávali i největší optimisté. Baldwin bude míti za sebou přes dvě třetiny sněmovny a jeho politika bude tedy moci býti docela pevná a určitá. To je výhoda nejen pro Anglii samotnou, nýbrž i pro Evropu v nynější choulostivé situaci. Nejistota v Anglii, způsobená buď příchodem Labour Party k moci, která by nemohla býti náležitě opřena, nebo takovým zeslabením národní koalice, že by byla v parlamentních debatách den ze dne ohrožena, musila by míti zhoubné důsledky pro řešení současných otázek a zejména pro Společnost národů samotnou. Nyní lze očekávat, že likvidace války v Habeši půjde rychleji v zájmu všech stran.

Dr. R. Procházka.

HOSPODÁŘSTVÍ VNITŘNÍ A ZAHRANIČNÍ.

A. VNITŘNÍ.

Situace v průmyslu. V posledních měsících, zejména od uveřejnění článků odborového přednosty dra Schieszla v „Hospodářské politice“ o politickém zastoupení průmyslu a pak po různých projevech významných politiků, zavládlo v naší veřejnosti mínění, že nastala jakási licitace o získání průmyslu, v níž se jednotlivé politické strany přehazují mocenskými argumenty. Mluví se o nové politické orientaci průmyslu, o šan-